ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI ANTAKALNIO G. 6

Linas GIRLEVIČIUS

2005 m. atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai Antakalnio g. 6 – atnaujinamo P. Vileišio rūmų ansamblio (G 433K) teritorijoje. Sklypas yra istoriniame Antakalnio priemiestyje, kuris, kaip manoma, visiškai susiformavo jau XV a. (žr. V. Drėma, *Dingęs Vilnius*, V., 1991, p. 341). Visuomenės ir kultūros veikėjas Petras Vileišis rūmų ansamblį pagal inžinieriaus Augusto Kleino projektą pastatė 1904–1906 m. (žr. *Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų sąvadas,* Vilnius, V., 1988, t. 1, p. 88). Rūmų statybai panaudotas betonas. Manoma, kad rūmai pastatyti ant specialiai suformuotos šlaito terasos. 1737 m. (J. M. Fiurstenhofo) Vilniaus miesto plane matome, kad minimame sklype būta šlaito ar skardžio.

Ankstesnių žvalgomųjų tyrinėjimų bei archeologinių žvalgymų metu XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontų bei minimu laikotarpiu datuojamų archeologinių radinių aptikta Šv. Petro ir Povilo bažnyčios ir Laterano kanauninkų vienuolyno teritorijoje. Sklype Antakalnio g. 4 stovinčiame pastate (buvusi Šv. Petro ir Povilo bažnyčios klebonija) yra gotikinis rūsys. Manoma, kad čia stovėjęs gotikinis pastatas buvo gynybinio pobūdžio. Archeologinių tyrinėjimų pastato R dalyje bei vidiniame kieme metu ištirtas 138,8 m^2 plotas, ankstyvų archeologinių radinių neaptikta, kultūrinio sluoksnio storis buvo 50–90 cm (žr. T. Poška, Archeologinių tyrinėjimų Antakalnio g. 4, Vilniuje 2003 m. ataskaita, *LIIR,* f. 1, b. 4143).

Sklype Antakalnio g. 6 buvo suprojektuoti nauji inžineriniai tinklai. Dar iki žvalgomųjų tyrinėjimų pradžios žemės darbai vykdyti sklypo aukštutinėje terasoje. Autorius stebėjo aplink Vileišių rūmų pastatus iškastų tranšėjų pamatų hidroizoliavimui sienelių pjūvius. Jose matomo kultūrinio sluoksnio storis – 20–60 cm, iškastose žemėse vertingų archeologinių radinių neaptikta. Manytume, kad kultūrinis sluoksnis šioje sklypo dalyje susiformavo XX a., statant ir eksploatuojant rūmų kompleksą. Žvalgomieji tyrinėjimai atlikti žemutinėje sklypo terasoje suprojektuotų inžinerinių tinklų trasų ir jų šulinių vietose, 10 m^2 plote.

Šurfas 1 iškastas sklypo P dalyje, žemutinėje terasoje, šlaito papėdėje, jis orientuotas ŠR–PV kryptimis, buvo apie 2x2 m dydžio. Viršutinėje šurfo dalyje nukasta apie 20 cm storio velėna. Giliau kastas 40–55 cm storio pilkos žemės sluoksnis su gausiomis stambių statybinių griuvenų priemaišomis, medžių šaknimis. Šis sluoksnis susidarė po Antrojo pasaulinio karo. Po pilkos žemės sluoksniu didžiąją dalį šurfo tūrio užėmė nevienalytis perkasimas. Tai pilka smėlinga žemė su smėlio linzėmis. Šiame perkastos-supiltos struktūros grunte aptikta XIX–XX a. datuojamų buitinės keramikos, secesinės stilistikos reljefinių koklių, plokštinių koklių neornamentuotomis plokštėmis fragmentų, stiklo dirbinių šukių, metalinių dirbinių fragmentų. Pjūvyje pusapvalės formos apatinėje perkasimo dalyje aptiktas mūro gabalas iš kelių 30x5x 7 cm dydžio degto molio plytų su išilginėmis braukomis, rištų kalkių skiediniu. Manytume, kad mūro gabalas, kurį datuotume XVII a., čia pateko iš Šv. Petro ir Povilo bažnyčios ap-

linkos. Pilkos smėlingos žemės sluoksnis susiformavo ne anksčiau nei XIX a. pabaigoje. Šurfo Š dalyje po pilkos smėlingos žemės sluoksniu kastas natūralios kilmės 7–20 cm storio balto žvyro sluoksnis, po kuriuo 1,25–1,4 m gylyje nuo žemės paviršiaus atkastas smėlio įžemis. Šurfo vidurinėje ir P dalyje įžemis nepasiektas – supiltos struktūros gruntas buvo nestabilus, todėl galėjo griūti sienelės. Pilkos smėlingos žemės lygyje (0,6–1,7 m gylyje nuo žemės paviršiaus) šurfo P dalyje kasti gruntai su žvyro priemaišomis, pilkos žemės sluoksnis, kuriuose aptikta XIX–XX a. datuojamų archeologinių radinių. Tai buitinės keramikos, plokštinių koklių neornamentuotomis plokštėmis fragmentai, stiklo dirbinių duženos. Manytume, kad šis sluoksnis susidarė XX a. pradžioje, formuojant sklypą rūmų komplekso statybai. Tarp gana gausių muziejinės vertės neturinčių archeologinių radinių tik viena indo šukė datuojama XVII a. Indas išdegtas oksidacinėje aplinkoje, jo vidinė dalis dengta žalsva glazūra.

Šurfas 2 iškastas sklypo P dalyje, žemutinės terasos vidurinėje dalyje. Šurfas orientuotas ŠR–PV kryptimis, jo dydis apie 2x2 m. Šurfe po 15–25 cm storio velėnos sluoksniu kastas 30–40 cm storio nevienalytis šviesiai pilkos žemės sluoksnis su gausiomis smėlio priemaišomis. Archeologinių radinių sluoksnyje neaptikta. Manytume, kad tai istoriniais laikais susiformavęs velėnos sluoksnis. Po juo 40–60 cm gylyje atkastas smėlio įžemio viršus.

Šurfas 3 iškastas sklypo P dalyje, žemutinės terasos V pusėje. Šurfas orientuotas ŠR–PV kryptimis, apie 1x1 m dydžio. Šurfo vietoje, po maždaug 10 cm storio velėnos sluoksniu kastas apie 40–50 cm storio pilkos smėlingos žemės sluoksnis be archeologinių radinių. Po šiuo sluoksniu atkastas smėlio įžemis. Manytume, kad pilkos smėlingos žemės sluoksnis yra augalinės kilmės.

Šurfas 4 iškastas sklypo PV dalyje, žemutinėje terasoje. Šurfas orientuotas ŠR–PV kryptimis, jo dydis apie 1x1 m. Šurfo vietoje, po maždaug 10 cm storio velėnos sluoksniu kastas apie 40–60 cm storio pilkos smėlingos žemės sluoksnis be archeologinių radinių. Po šiuo sluoksniu atkastas smėlio įžemis. Manytume, kad pilkos smėlingos žemės sluoksnis yra augalinės kilmės bei supiltos struktūros.

Atlikus žvalgomuosius tyrinėjimus nustatyta, kad toliau pakaks archeologinių žvalgymų. Didesnis dėmesys buvo sutelktas į žemės kasimo darbus, vykdytus sklypo žemutinėje terasoje, kurių metu aptiktas 0,5–2 m storio kultūrinis sluoksnis. Ten, kur kultūrinis sluoksnis storesnis, jis supiltinės struktūros, su vėlyvais (XIX–XX a.) radiniais. Plonesnio kultūrinio sluoksnio struktūra artima daržo žemei, archeologinių radinių jame neaptikta. Sklypo aukštutinėje terasoje kultūrinis sluoksnis buvo iki 60–70 cm storio, veikiausiai susiformavęs rūmų komplekso statybos ir eksploatavimo metu.

Tyrinėjimų metu neaptikta archeologiškai vertingų kultūrinio sluoksnio horizontų, ankstyviausi radiniai (buitinės keramikos fragmentas, plytų mūro gabalas) datuojami XVII a. Archeologiniai žvalgymai naujų duomenų apie kultūrinio sluoksnio datavimą ir pobūdį nesuteikė.

TEST INVESTIGATIONS AT THE ANTAKALNIO STR. 6

At the Antakalnio Str. 6 an archaeological test investigations was performed. The suburb of Antakalnis, in which the surveyed plot

was located, formed already in the 15th century. During the survey no archaeologically valuable cultural layer horizons were discovered; the earliest finds (a household pottery shard and a piece of brickwork) were datable to the 17th century.

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI AUKŠTAIČIŲ G. 7

Linas GIRLEVIČIUS

2005 m. archeologų grupė „Antiqua" (KPC) atliko žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus sklypuose Aukštaičių g. 7. Šie sklypai yra istoriniame Vilniaus Paplavų priemiestyje – viename pirmųjų Vilniaus pramoninių rajonų. Manoma, kad Paplavų užstatymas beveik nesikeitė nuo XVI iki XIX a. Prie Vilnios buvo pastatyta įvairios paskirties malūnų – malti miltai, gamintas popierius (jo gamyba minima nuo XVI a.), parakas (žr. V. Drėma, *Dingęs Vilnius*, V., 1991, p. 361). Istoriniuose planuose matoma, kad maždaug dabartinės Aukštaičių gatvės vietoje yra 8–12 m kanalas. Sklypo Š dalis – dirbtinai suformuota sala. Intensyviau sklypai buvo užstatomi XIX a. antrojoje – XX a. pirmojoje pusėje. Tarybiniu laikotarpiu čia veikė elektros skaitiklių gamykla.

Archeologinių tyrinėjimų metu iškasti 5 šurfai – siekta nustatyti kultūrinio sluoksnio storį bei pobūdį, aptikti senuosiuose šios Vilniaus dalies planuose pažymėtus statinius. Šurfai 1–2 ir 4 iškasti sklypų P dalyje, šurfai 3 ir 5 – sklypų Š dalyje.

Šurfe 1 aptiktas tarybiniu laikotarpiu įrengtos slėptuvės požeminis tunelis.

Šurfas 2 iškastas pastato vidinio kiemo V dalyje. Šurfo V dalyje kultūrinis sluoksnis suardytas iki įžemio įrengiant nuotėkynės šulinį. Nesuardyto kultūrinio sluoksnio storis tirtoje vietoje buvo 2,3 m. Apatinis apie 60 cm storio kultūrinio sluoksnio horizontas – šviesiai pilka smėlinga žemė. Savo struktūra sluoksnis artimas daržo žemei. Jame aptikta XVI–XVII a. datuojamo plokštinio koklio kaklo fragmentas, nedidelių XVII–XVIII a. datuojamų buitinės keramikos šukelių. Aukščiau tirti sluoksniai datuojami XIX(XVIII?)–XX a.

Šurfas 3 iškastas sklypo Š dalyje, tarp buvusio gamyklos klubo ŠV dalies ir gamybinio pastato ŠR dalies. Kultūrinio sluoksnio storis šioje vietoje – apie 1,4 m. Vėlyvame kultūrinio sluoksnio horizonte, apie 60–70 cm gylyje (H_{abs} 98,85–98,90 m) atkasta apnykusi medinių lentų ir lauko akmenų konstrukcija. Tai kažkokio ūkinio pastato grindų likučiai, datuojami XX a. pirmąja puse. 50–90 cm gylyje kastas 20–40 cm storio tamsiai pilkos spalvos žemės su smulkių griuvenų, akmenukų bei negausiomis degėsių priemaišomis sluoksnis. Jame aptikta nedaug XVIII–XIX a. datuojamų buitinės keramikos, koklių, čerpių fragmentų. 0,8–1,2 m gylyje po smėlio tarpsluoksniu kastas iki 30 cm storio stambaus žvyro sluoksnis. Jame aptikta keletas banguotų „olandiškų" čerpių fragmentų, datuojamų XVII–XIX a. Šis kultūrinio sluoksnio horizontas veikiausiai susidarė XVII–XVIII a., vykdant kažkokius žemės kasimo darbus. Tikėtina, jog į šią sklypo vietą gruntas žvyras pateko kasant, gilinant ar valant kanalą, tvirtinant eroduojančius Vilnios vagos šlaitus. Giliau supilto žvyro sluoksnio, 1,1–1,4 m gylyje